

Prof. dr Ivan Joksić
Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Msr Goran Milojević
Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

Msr Milorad Matić,
zamenik načelnika gradske uprave
Grad Loznica

VANINSTITUCIONALNE VASPITNE MERE^{4*}

SAŽETAK: Maloletnička delinkvencija predstavlja posebnu vrstu kriminaliteta u čijem vršenju učestvuju lica starosne dobi od 14 do 18 godina života. Specifičnosti maloletničke delinkvencije se ogledaju u vrsti krivičnih dela, načinu njihovog izvršenja, nastupelim posledicama, svojstvima učinioca i žrtve, sve većem prisustvu recidiva i dr. Otuda se postavlja pitanje izbora najdelotvornijih mera kojima se mogu postići i generalno preventivni i specijalno preventivni efekti. Iako je predviđena mogućnosti primene i kazne maloletničkog zatvora, činjenica je da vaspitne mere dominiraju u registru izrečenih krivičnih sankcija prema maloletnicima. One su prilagođene zahtevima koje društvo postavlja pred organe krivične represije i efektima koji se nastoje postići u resocijalizaciji maloletnika. Tome treba pridodati oskudne kapacitete penitencijarnih ustanova u našoj zemlji čime se znatno sužavaju mogućnosti za efikasnom primenom maloletničkog zatvora i vaspitnih mera institucionalnog karaktera. Zato je važno ukazati na mogućnosti koje pruža primena vaninstitucionalnih vaspitnih mera u srpskom krivičnom zakonodavstvu.

Ključne reči: vaspitne mere, maloletnici, pojačani nadzor, sud, organ starateljstva

---

* Rad primljen 19. 12. 2017. godine.

UVODNA RAZMATRANJA

Maloletničke krivične sankcije predstavljaju specifičnu vrstu krivičnih sankcija namenjenih određenoj starosnoj kategoriji učinilaca krivičnih dela (maloletnici), čijem izricanju prethodi posebna vrsta sudskog postupka (krivični postupak prema maloletnicima), posebni uslovi za njihovo izricanje (uslovi za vaspitne mere i maloletnički zatvor), kao i posebne ili odvojene ustanove u kojima se ove sankcije izvršavaju (vaspitni domovi/ustanove i maloletnički zatvor). Ova koncepcija krivičnih sankcija prema maloletnicima zadržana je i posle promena u srpskom krivičnom zakonodavstvu, koje je obeležilo izmeštanje maloletničke materije u novi Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica (u daljem tekstu Zakon o maloletnicima).

Vaspitne mere ostaju glavne krivične sankcije prema maloletnicima što se može uočiti po njihovoj zastupljenosti u strukturi ukupno izrečenih krivičnih sankcija. Ako bismo pokušali da odredimo njihov pojam onda moramo početi od činjenice da su vaspitne mere zakonom propisane sankcije kojima se, sa stanovišta specijalne prevencije, želi uticati na maloletnog učinioca krivičnog dela, izricanjem opomene, primenom mera pojačanog nadzora, kao i organizovanjem tretmana u posebnim ustanovama. Međutim, ne treba izgubiti iz vida činjenicu da izvršenje pojedinih vaspitnih mera u sebi sadrži brojna ograničenja i zabrane prema maloletniku, što ukazuje na prisustvo određenih represivnih elemenata. Zakon o maloletnicima predviđa tri vrste vaspitnih mera: mere upozorenja i usmeravanja (sudski ukor i posebne obaveze); mere pojačanog nadzora (pojačan nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca; pojačan nadzor u drugoj porodici; pojačan nadzor od strane organa starateljstva; pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloletnika); i zavodske mere (upućivanje u vaspitnu ustanovu, upućivanje u vaspitno-popravni dom, upućivanje u posebnu ustanovu za lečenje i osposobljavanje).

U literaturi je prisutna podela vaspitnih mera na blaže ili lakše i strože ili teže vaspitne mere. Pri tome, prema pretežnom mišljenju, mere upozorenja i usmeravanja predstavljaju lakše a zavodske teže vaspitne mere. Vaspitne mere možemo podeliti na vaninstitucionalne, kojima pripadaju mere upozorenja i mere pojačanog nadzora, i institucionalne u koje spadaju zavodske vaspitne mere. Pritom, meru pojačanog nadzora „pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloletnika”, koja u sebi sadrži obavezu dnevnog boravka maloletnika u instituciji, odnosno ustanovi za vaspitanje i obrazovanje, možemo kategorisati kao poluinstitucionu. U narednom izlaganju ćemo ukazati na specifičnosti vaninstitucionalnih vaspitnih mera u srpskom krivičnom zakonodavstvu.

MERE UPOZORENJA I USMERAVANJA

Mere upozorenja i usmeravanja se izriču maloletnim učiniocima krivičnih dela čije ponašanje nije proizvod trajnijeg i/ili većeg stepena vaspitne zapuštenosti. S obzirom na ličnost maloletnog učinioca, sredinu i prilike u kojoj živi i u kojoj se kreće, izricanje i primena ove vrste vaspitnih mera ne zahteva njegovo izdvajanje iz sredine, odnosno porodičnog okruženja i primenu posebnog vaspitnog tretmana. Zakon o maloletnicima predviđa dve vrste vaspitnih mera upozorenja i usmeravanja: sudski ukor i posebne obaveze.

Sudski ukor se izriče ako se iz odnosa maloletnika prema učinjenom krivičnom delu i njegove spremnosti da ubuduće ne čini krivična dela može zaključiti da ga je dovoljno samo prekoriti (čl. 13. st. 1. Zakona o maloletnicima). Sudski ukor je najblaža vaspitna mera koja je lišena prisustva retributivnih elemenata, kao i ograničenja bilo koje vrste. Ukora se sastoji u upućivanju preko maloletnom učiniocu koji prati opomena da ubuduće ne vrši krivična dela. Opomenom se maloletnik prekoreva, uz istovremeno stavljanje u izgled da će, ukoliko ponovi izvršenje krivičnog dela, biti drugačije sankcionisano njegovo kriminalno ponašanje. Jedna od važnih okolnosti koja, u praksi, utiče na odluku o izricanju sudskog ukora odnosi se na sredinu u kojoj maloletnik živi i u kojoj se kreće. Iako zakonodavac ne uzima u obzir težinu krivičnog dela, sudski ukor se najčešće izriče za lakša krivična dela.

Posebne obaveze predstavljaju drugu vaspitnu meru u okviru grupe vaspitnih mera upozorenja i usmeravanja. Već u samom nazivu ovih mera prisutna je intencija zakonodavca da se njihovim izricanjem maloletniku nametnu određene obaveze kojima se želi uticati na njegovu ličnost. Međutim, ovde je došlo do poklapanja određenih posebnih obaveza sa pojedinim vaspitnim nalogima. Zato je u praksi moguće da maloletnik kome je bio izrečen vaspitni nalog „redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao” (čl. 7. st. 2. Zakona o maloletnicima), ponovi izvršenje krivičnog dela i bude mu izrečena vaspitna mera posebnih obaveza iste sadržine „da redovno pohađa školu ili ne izostaje sa posla” (čl. 14. st. 2. t. 3. Zakona o maloletnicima). S punim pravom možemo postaviti pitanje opravdanosti ovakvog dupliranja obaveza koje se mogu nametnuti maloletniku. Pri tome, ne treba zaboraviti da kod izricanja vaspitnog naloga maloletniku dolazi do skretanja krivičnog postupka, dok izricanju posebnih obaveza prethodi vođenje krivičnog postupka koje rezultira izricanjem ove vaspitne mere.¹

Maloletniku je moguće izreću jednu ili više posebnih obaveza ukoliko se proceni da bi se odgovarajućim nalogima, kao i nametanjem određenih zabrana

---

¹ Više o razlikama između vaspitnih naloga i posebnih obaveza, videti: Jovašević, D., *Položaj maloletnika u krivičnom pravu*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta, Niš, 2010, 123–124; Radulović, Lj., *Maloletničko krivično pravo*, Pravni fakultet, Beograd, 2010, 104–106.

i ograničenja, postigla svrha njihovog izricanja. Sud može maloletniku izreći sledeće posebne obaveze: da se izvini oštećenom; da u okviru sopstvenih mogućnosti naknadi štetu koju je prouzrokovao; da redovno pohađa školu ili ne izostaje sa posla; da se osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima; da se, bez naknade, uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja; da se uključi u određene sportske aktivnosti; da se podvrgne odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkoholnih pića ili opojnih droga; da se uključi u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili savetovalištu ili da postupa po programima rada koji su za njega sačinjeni u tim ustanovama; da pohađa kurseve za stručno osposobljavanje ili da se priprema ili polaže ispite kojima se proverava određeno znanje; da ne može da napusti mesto prebivališta ili boravišta, bez saglasnosti suda i posebnog odobrenja organa starateljstva.

Pravilnikom o izvršenju vaspitnih mera posebnih obaveza detaljnije su propisani uslovi, procedura, način izvršenja i druge okolnosti vezane za izricanje i primenu ove vrste vaspitnih mera.² Izbor posebnih obaveza vrši se u skladu sa realnim mogućnostima da se one prilagode ličnosti maloletnika, sredini i prilikama u kojima živi, kao i spremnosti maloletnika da aktivno učestvuje u njihovom izvršenju.

U pogledu vremenskog trajanja postoje razlike u zavisnosti od vrste izrečenih posebnih obaveza. Nadzor nad izvršenjem posebnih obaveza vrši sud u saradnji sa organom starateljstva. Prilikom vršenja nadzora sud može tražiti izveštaj i mišljenje ovog organa u vezi sa primenom posebne obaveze prema maloletniku. Na taj način, sud može steći potpuniji uvid u način izvršenja i stepen ispunjenja obaveza maloletnika u konkretnom slučaju. Istovremeno, sud će maloletnika upozoriti da mu u slučaju neispunjenja jedne ili više izrečenih posebnih obaveza, iste mogu biti zamenjene nekom drugom posebnom obavezom ili vaspitnom merom. Na ovaj način stavlja se u izgled maloletniku da izrečena posebna obaveza nije ujedno i konačna, već da sud ima mogućnosti da, uzimajući u obzir i ceneći sve okolnosti u vezi sa njenim izvršenjem, preduzme druge korake, u skladu sa zakonskim mogućnostima koje mu stoje na raspolaganju.

---

² Pravilnik o izvršenju vaspitnih mera posebnih obaveza Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 94/06.

MERE POJAČANOG NADZORA

Mere pojačanog nadzora predstavljaju najčešće izricanu vrstu vaspitnih mera prema maloletnicima. Značaj ovih mera je veliki, jer obuhvataju vaspitni, pedagoški i psihološki tretman i rad sa maloletnikom, bez njegovog izdvajanja iz sredine u kojoj živi.³ Kod ove vrste vaspitnih mera posebno se akcentuju mogućnosti koje pruža primena tretmana prema maloletniku, bez promene sredine u kojoj maloletnik živi, školuje se, radi. Šira primena mera pojačanog nadzora u skladu je sa intencijom koja je prisutna i u relevantnim međunarodnim instrumentima. Međutim, ne treba izgubiti iz vida da porodični odnosi mogu biti ozbiljno i trajno narušeni, u kom slučaju je predviđena mogućnost smeštanja maloletnika u drugu porodicu, odnosno njegov dnevni boravak u nekoj od ustanova za vaspitanje i obrazovanje.

Zakon o maloletnicima predviđa četiri mere pojačanog nadzora: pojačan nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca; pojačan nadzor u drugoj porodici; pojačan nadzor od strane organa starateljstva; pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloletnika.

Pojačan nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca sud će izreći ako su roditelji, usvojilac, odnosno staralac propustili da vrše brigu i nadzor nad maloletnikom, a u mogućnosti su da ovakvu brigu i nadzor vrše i to se od njih može sa osnovom očekivati (čl. 15. st. 1. Zakona o maloletnicima). Poznato je da je porodica osnovna ćelija svakog društva. Porodične prilike i ambijent koji porodica pruža maloletniku ne mogu se jednostavno zameniti mehaničkim premeštanjem maloletnika u drugu sredinu. Međutim, izvršenje krivičnog dela od strane maloletnika baca drugačiju senku na njega, tj. postavlja se pitanje u kojoj meri je izvršeno krivično delo proizvod određenih poremećenih porodičnih odnosa kod maloletnika. Istovremeno, okolnosti pod kojima je krivično delo izvršeno, kao i ličnost maloletnika, utiču na sud da se na njega može vaspitno uticati u postojećem, odnosno primarnom porodičnom okruženju, uz vršenje pojačanog nadzora od strane roditelja, usvojioca ili staraoca.

Primena ove mere pojačanog nadzora podrazumeva kumulativno ispunjenje dva uslova.⁴ Prvi uslov se odnosi na činjenicu da su roditelji, usvojilac, odnosno staralac propustili da vrše nadzor nad maloletnikom, usled čega je došlo do vaspitne zapuštenosti, a krivično delo je posledica te vaspitne zapuštenosti. Vaspitna zapuštenost je, u ovom slučaju, rezultat neodgovornog i nemarnog odnosa roditelja, usvojioca, odnosno staraoca prema maloletniku, što je uzrok

³ Škulić, M., Stevanović, I., *Maloletni delinkventi u Srbiji (neka pitanja materijalnog, procesnog i izvršnog prava)*, Jugoslovenski centar za prava deteta, Beograd, 1999, 297.

⁴ Babić, M., Marković, I., *Krivično pravo – opšti dio*, Pravni fakultet, Banja Luka, 2009, 466.

njegovog kriminalnog ponašanja. Reč je o zanemarivanju porodičnih i roditeljskih obaveza prema maloletniku, što je kao krajnji rezultat dovelo do izvršenja krivičnog dela. Drugi uslov se odnosi na postojanje mogućnosti za vršenje nadzora na strani roditelja, usvojioca, odnosno staraoca, pa se to od njih može sa sigurnošću očekivati. Dakle, drugi uslov je potrebno utvrđivati na osnovu procene postojećih „vaspitnih kapaciteta” u porodičnom okruženju maloletnika, kao i želje i volje roditelja, usvojioca, odnosno staraoca da aktivno učestvuju u izvršenju ove mere. Zakonodavac je trajanje ove mere vremenski ograničio na najmanje šest meseci, a najviše dve godine, s tim da sud donosi naknadnu odluku o njenom prestanku.

Zakonodavac je dodelio dve uloge ili dve funkcije sudu u pogledu izvršenja ove mere. Prva se odnosi na pružanje pomoći u formi davanja uputstva za primenu, a druga se odnosi na nadzornu ili kontrolnu funkciju suda. Organu starateljstva je dodeljena kontrolna uloga koju on ostvaruje kroz vršenje provere tokom izvršenja ove vaspitne mere. Pored toga, ovaj organ je u obavezi da pruža stručnu pomoć roditelju, usvojiocu ili staraocu tokom izvršenja mere.

Pojačan nadzor u drugoj porodici se izriče u slučaju kada roditelj, usvojiac odnosno staralac maloletnika nisu u mogućnosti da nad njim vrše nadzor ili ako se to od njih ne može s osnovom očekivati, maloletnik će se smestiti u drugu porodicu koja je voljna da ga primi i koja ima mogućnosti da nad njim vrši pojačan nadzor (čl. 16. st. 1. Zakona o maloletnicima). Primena ove mere dolazi u obzir kada ne postoje uslovi za izricanje mere pojačanog nadzora roditelja, usvojioca ili staraoca. „To je slučaj kada ova lica iz bilo kojih razloga nisu u mogućnosti da vrše nadzor nad maloletnikom ili se, s obzirom na stanje u porodici, odnosno drugoj socijalnoj sredini u kojoj maloletnik živi, to od njih ne može očekivati.”⁵ Poremećeni porodični odnosi mogu nastati usled prisustva: kriminaliteta, narkomanije, alkoholizma, prostitucije, porodičnog nasilja, emocionalnog zlostavljanja, trajno i ozbiljno poremećenih porodičnih odnosa, razvoda, smrti ili nestanka nekog od članova porodice i sl.

Usled prisustva nekog od navedenih (negativnih) uslova potrebno je maloletnika izmestiti iz primarne porodice i pronaći mu novi porodični ambijent koji će pozitivno uticati, kako na uklanjanje svih štetnih uslova i okolnosti koji su doprineli njegovom kriminalnom ponašanju, tako i na pravilan razvoj i pozitivno formiranje njegove ličnosti u budućnosti. Zakonodavac je propisao dva kumulativna uslova za izricanje ove vaspitne mere. Ove uslove možemo podeliti na subjektivne i objektivne. Subjektivni (voljni) uslov podrazumeva spremnost druge porodice da prihvati maloletnika i aktivno učestvuje u izvršenju ove vaspitne mere. Pri tome, važno je da porodica izrazi punu sprem-

---

⁵ Srzentić, N. et. al., *Krivično pravo Jugoslavije – opšti deo*, Savremena administracija, Beograd, 1998, 540.

nost da učestvuje u izvršenju ove mere, što se manifestuje njenim prihvatanjem svih obaveza. Objektivni uslov se odnosi na postojanje porodice koja poseduje odgovarajuće kapacitete, u smislu pružanja adekvatnog smeštaja maloletniku koji prati izvršenje ove vaspitne mere. Pri tome, pod smeštajnim kapacitetima podrazumevamo prisustvo materijalnih pretpostavki, kao i moralne podobnosti porodice u koju se maloletnik smešta nakon izricanja mere.

Nakon izricanja ove mere sud prepušta organu starateljstva, kao stručnom organu, njeno izvršenje. Organ starateljstva je dužan da pruži svu neophodnu pomoć maloletniku i porodici u kojoj se izvršava ova mera, kao i da kontinuirano vrši nadzor nad ispunjenjem svih obaveza. Ukoliko dođe do problema prilikom izvršenja mere organ starateljstva je dužan da o tome neizostavno i blagovremeno obaveštava sud.

Pojačan nadzor od strane organa starateljstva (čl. 17. Zakona o maloletnicima) predstavlja alternativnu meru, koja se izriče kada ne postoje uslovi za primenu prethodne dve mere pojačanog nadzora. Specifičnost ove mere se sastoji u činjenici da maloletnik i dalje ostaje da živi u svojoj porodici, odnosno u postojećem porodičnom i socijalnom okruženju, s tim što organ starateljstva preuzima na sebe dalje staranje o njemu. Ovde, pre svega, mislimo na posebno naglašenu ulogu organa starateljstva, koji ima rukovodeću funkciju u izvršenju mere. Naime, organ starateljstva, nadležan prema prebivalištu, odnosno boravištu maloletnika, izvršava ovu meru u saradnji sa drugim državnim organima (sudovi, javna tužilaštva, škole, poslodavci itd.). Ova mera, kao i prethodne mere pojačanog nadzora, ima relativno neodređeno trajanje, tako što je njeno minimalno vremensko trajanje određeno na šest meseci, a maksimalno na dve godine, s tim što sud naknadno odlučuje o njenom konačnom trajanju. Tokom trajanja ove mere maloletnik ostaje kod svojih roditelja ili drugih lica koja ga izdržavaju, brinu o njemu, odnosno koja se o njemu staraju.

Pojačan nadzor uz dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitavanje i obrazovanje maloletnika jeste vaspitna mera koja je prvi put uvedena u naše maloletničko krivično zakonodavstvo sa donošenjem novog Zakona o maloletnicima (stupio na snagu 1. januara 2006.). Ova mera nema samostalni karakter već se izriče uz neku od vaspitnih mera pojačanog nadzora. Prema tome, ovu meru sud izriče ako je uz neku od odgovarajućih vaspitnih mera pojačanog nadzora potrebno i angažovanje stručnih lica u posebnoj ustanovi koja se bavi vaspitavanjem i obrazovanjem maloletnika (čl. 18. st. 1. Zakona o maloletnicima). Ova mera, kao i prethodne tri mere pojačanog nadzora, ima relativno neodređeno trajanje, tako što je njeno minimalno vremensko trajanje određeno na šest meseci, a maksimalno na dve godine, s tim što sud naknadno odlučuje o njenom prestanku. Dnevni boravak može trajati najduže četiri sata u toku radnog dana.

Tokom primene ove mere maloletnik i dalje ostaje u svojoj porodici, s tim što se njemu nameće posebna obaveza dnevnog boravka u ustanovi za obrazovanje i vaspitavanje maloletnika, ali tako da se ne ometa njegovo redovno školovanje i odlazjenje na posao. Boravak u ovakvoj ustanovi mora biti ispunjen odgovarajućim vaspitnim i obrazovnim sadržajima kojima se vrši uticaj na budući život i ponašanje maloletnika. Prednost ove mere je u činjenici da je ona ekonomičnija u odnosu na zavodske mere, kao i da ostvaruje pozitivne efekte zavodskih mera, jer maloletnik ima dnevne kontakte sa stručnim licima (psiholozima, sociolozima, pedagogima) koji su upućeni u njegove probleme i deluju u pravcu njihovog otklanjanja.⁶

Posebne obaveze uz mere pojačanog nadzora (čl. 19. Zakona o maloletnicima). Uz vaspitnu meru pojačanog nadzora sud može maloletniku izreći jednu ili više posebnih obaveza (st. 1). Mere pojačanog nadzora sadrže brojna ograničenja i obaveze koje se nameću, kako maloletniku, tako i njegovoj porodici (roditeljima, usvojiocu ili staraocu), odnosno drugoj porodici koja prihvati maloletnika i obaveze iz pojačanog nadzora. Često nametanje obaveza iz pojačanog nadzora nije dovoljno da bi se u celosti ostvarila svrha ove vrste vaspitnih mera. Zbog toga je zakonodavac predvideo mogućnost izricanja posebnih obaveza uz neku od izrečenih mera pojačanog nadzora.

Možemo postaviti pitanje kriminalno-političke opravdanosti uvođenja posebnih obaveza uz neku od mera pojačanog nadzora. Pri tome, moramo uzeti u obzir činjenicu da se merama pojačanog nadzora ne može, uvek i u potpunosti, postići svrha njihovog izricanja. Potrebno je ostvariti dodatni uticaj na maloletnika⁷ kroz nametanje određenih obaveza u pogledu njegovog školovanja, osposobljavanja, posećivanja odgovarajućih institucija, učešća u radu nevladinog sektora, određenih tretmana i kurseva i sl. Osim toga, posebnim obavezama se utiče na uspešnije izvršenje izrečene mere pojačanog nadzora, u smislu konkretizovanja određenih sadržaja vezanih za pojačani nadzor. Posebne obaveze nemaju ni represivni, ni disciplinski, već isključivo vaspitni karakter, bez obzira na to što neke od posebnih obaveza može maloletnik osetiti kao opterećenje.⁸

Polazeći od postignutog uspeha sud može izrečene posebne obaveze zameniti nekim drugim obavezama ili obustaviti njihovo izvršenje. Pri tome, zamenjena vaspitna mera može biti zavodskog karaktera ili neka druga mera pojačanog nadzora. Sud može maloletniku, uz neku od mera pojačanog nadzora, izreći jednu ili više posebnih obaveza, i to: da se izvini oštećenom; da u okviru sopstvenih mogućnosti naknadi štetu koju je prouzrokovao; da redovno pohađa školu ili ne izostaje sa posla; da se osposobljava za zanimanje koje odgovara

---

⁶ Radulović, Lj., *op. cit.*, 126.

⁷ Babić, M., Marković, I., *op. cit.*, 469–470.

⁸ Hirjan, F., Singer, M., *Maloljetnici u krivičnom pravu*, Informator, Zagreb, 1978, 94.

njegovim sposobnostima i sklonostima; da se, bez naknade, uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove socijalnog, lokalnog ili ekološkog sadržaja; da se uključi u određene sportske aktivnosti; da se podvrgne odgovarajućem ispitivanju i odvikavanju od zavisnosti izazvane upotrebom alkoholnih pića ili opojnih droga; da se uključi u pojedinačni ili grupni tretman u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi ili savetovalištu ili da postupa po programima rada koji su za njega sačinjeni u tim ustanovama; da pohađa kurseve za stručno osposobljavanje ili da se priprema ili polaže ispite kojima se proverava određeno znanje; da ne može da napusti mesto prebivališta ili boravišta, bez saglasnosti suda i posebnog odobrenja organa starateljstva.⁹

Osnovni smisao primene instituta međusobne zamene vaspitnih mera, posebno onih vaninstitucionalnog karaktera, ogleda se u obezbeđivanju povoljnih uslova za resocijalizaciju maloletnika. Na taj način se otklanjaju negativni efekti neuspešne socijalizacije u preddelinkventnom periodu razvoja njegove ličnosti.¹⁰

ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Vaspitne mere predstavljaju osnovne krivične sankcije kojima se reaguje na kriminalitet maloletnika. U našem krivičnom zakonodavstvu podela svih vaspitnih mera se može izvršiti na osnovu različitih kriterijuma. Jedan od njih jeste klasifikacija vaspitnih mera po osnovu primene institucionalnog tretmana prema maloletniku. U tom smislu je moguće razlikovati vaspitne mere koje sadrže primenu vaninstitucionalnih mera na slobodi i one kod kojih se maloletnik smešta u vaspitnu ustanovu, odnosno vaspitno-popravni dom, gde se primenjuje institucionalni vaspitni tretman. Ako pođemo od činjenice da svaki oblik institucionalnog tretmana uključuje brojna ograničenja prema maloletniku čime se, između ostalog, on izlaže negativnom delovanju sredine u kojoj boravi, važno je ukazati na sve prednosti koje pružaju vaspitne mere koje se primenjuju na slobodi. Pod tim se podrazumevaju vaspitne mere upozorenja i usmeravanja, kao i mere pojačanog nadzora.

⁹ Ako već postoji međusobna kumulacija vaspitnih mera pojačanog nadzora, a stiču se uslovi za primenu čl. 19. Zakona o maloletnicima, možemo govoriti o primeni dvostruke kumulacije vaspitnih mera. Perić, O., *Komentar Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivično-pravnoj zaštiti maloletnih lica*, Službeni glasnik, Beograd, 2007, 53.

¹⁰ U tom smislu, Z. Nikolić među najčešće razloge devijantnog i delinkventnog ponašanja dece i omladine ubraja njihovu neumešnu i neuspešnu socijalizaciju. Pod tim se podrazumeva nedoslednost, nerazumevanje, neznanje ili nebriga u socijalizaciji dece. Nikolić, Z., *Metodika kriminaliteta – metodika rada savetovališta za roditelje i decu*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2006, 44.

Smisao i suština primene ovih vaspitnih mera se ogleda u organizovanju posebne vrste tretmana koji se sprovode u sredini u kojoj je maloletnik živeo, odnosno u kojoj se kretao u vreme izvršenja krivičnog dela. Prednost ovih vaspitnih mera čini mogućnost njihove primene na slobodi, uz nametanje posebnih obaveza kojima se vrši reintegracija maloletnika u društvo, ili sprovođenjem nadzora od strane svoje ili druge porodice, odnosno centra za socijalni rad. Na taj način se sprečavaju svi negativni efekti koje sa sobom nosi boravak u instituciji sa maloletnicima koji otvoreno ispoljavaju svoje sklonosti i rešenost da nastave sa svojim kriminalnim delovanjem po izlasku iz ustanove.

Ako uzmemo u obzir činjenicu da jedno lice, u svojoj „kriminalnoj karijeri”, prelazi više „razvojnih” faza koje doprinose formiranju kriminalne ličnosti, neophodno je sagledati značaj preventivnog delovanja čitavog društva na maloletnike. To se može postići primenom vaninstitucionalnih vaspitnih mera kojima se maloletniku uvode određena ograničenja i nameću posebne obaveze. U praksi se ove vaspitne mere primenjuju na primarne delinkvente koji krivično delo vrše usled opšteg stanja zapuštenosti, uzrokovanog sredinom u kojoj živi, lošim materijalnim stanjem, nepružanjem podrške od strane roditelja i opštom nebrigom društva, što se negativno odražava na ličnost maloletnika.

LITERATURA

- Babić, M., Marković, I., *Krivično pravo – opšti dio*, Pravni fakultet, Banja Luka, 2009.
- Jovašević, D., *Položaj maloletnika u krivičnom pravu*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta, Niš, 2010.
- Nikolić, Z., *Metodika kriminaliteta – metodika rada savetovaništa za roditelje i decu*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2006.
- Perić, O., *Komentar Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica*, Službeni glasnik, Beograd, 2007.
- Radulović, Lj., *Maloletničko krivično pravo*, Pravni fakultet, Beograd, 2010.
- Srzentić, N., et al., *Krivično pravo Jugoslavije – opšti deo*, Savremena administracija, Beograd, 1998.
- Hirjan, F., Singer, M., *Maloljetnici u krivičnom pravu*, Informator, Zagreb, 1978.
- Škulić, M., Stevanović, I., *Maloletni delinkventi u Srbiji (neka pitanja materijalnog, procesnog i izvršnog prava)*, Jugoslovenski centar za prava deteta, Beograd, 1999.
- Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, *Službeni glasnik RS*, br. 85/05.
- Pravilnik o izvršenju vaspitnih mera posebnih obaveza Srbije, *Službeni glasnik RS*, br. 94/06.

NON-INSTITUTIONAL CORRECTIONAL MEASURES

Professor Ivan Joksic Ph. D.

Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Commercial Academy in Novi Sad

Teaching assistant Goran Milojević LL. M.

Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Commercial Academy in Novi Sad

Milorad Matić LL. M.

Deputy Head of City Administration
City of Loznica

S u m m a r y

Juvenile delinquency is a special type of crime committed by persons who are 14 to 18 years old. Specifics of juvenile delinquency are reflected in the type of crime, the manner of their execution, the consequences that occur, characteristics of the offender and the victim, the growing presence of recurrence, etc. Hence it is important to choose the most effective measures which can lead to generally preventive and special preventive effects. Although it is possible to apply the penalty of juvenile imprisonment, the fact is that educational measures dominate in the register of criminal sanctions imposed against juveniles. They are adjusted to the demands that society puts in front of criminal repression and the effects pursued in the resocialization of minors. In addition to that, there are poor institutional capacities in our country which significantly narrow the opportunities for effective application of juvenile detention and correctional measures of institutional character. Therefore it is important to point out the opportunities provided by the use of non-institutional educational measures in criminal law.

Keywords: educational measures, minors, intensive supervision, court, guardianship authority